

УДК 343.131

DOI <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2020.8.43>**Ольга Балацька,**

канд. юрид. наук, адвокат,

старший викладач кафедри цивільно-правових дисциплін

Навчально-наукового інституту права імені Іоаннікія Малиновського

Національного університету «Острозька академія»

ДОСТУП ДО ПРАВОСУДДЯ ЯК ЗАГАЛЬНА ЗАСАДА КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

Стаття присвячена дослідженню сутності доступу до правосуддя як загальної засади кримінального провадження. На основі аналізу законодавства України та практики Європейського суду з прав людини встановлено, що у КПК України термін «доступ до правосуддя» слід переформулювати та закріпити принцип доступу до суду, що впливає з концепту правосуддя. Адже доступ до суду є невід'ємним складником права на справедливий судовий розгляд та принципу верховенства права та повніше охоплює основні ідеї вказаної засади. Зроблено висновок, що доступ до правосуддя та обов'язковості судових рішень є двома окремими засадами кримінального провадження, які повинні розмежовуватись, незважаючи на їх закріплення в одній статті КПК України.

Запропоновано зміст принципу доступу до суду тлумачити ширше, ніж власне можливість звернення до суду, виходячи з комплексу організаційних та функціональних елементів. Така позиція обґрунтовується прецедентною практикою Європейського суду з прав людини, у якій здійснюється автономне тлумачення термінів та понять, зокрема й категорії доступу до суду, яка включає не лише право людини на безперешкодне звернення до суду за захистом своїх прав. Забезпечення доступу до суду державою як складника права на справедливий судовий розгляд Європейський суд з прав людини відносить до позитивних зобов'язань держави-учасниці Конвенції, що передбачає виконання комплексу заходів, пов'язаних із реалізацією цього права особою та усуненням фактичних чи юридичних перешкод у доступі до суду. Отже, доступ до суду включає низку організаційних (судоустроїчних) елементів, таких як побудова доступної системи судів з урахуванням територіального розташування в державі, добір кваліфікованих осіб на посаду судді, організаційне забезпечення функціонування судів тощо., а також функціональних, наприклад: порядок порушення справи у суді, дотримання строків провадження, можливість оскарження дії чи бездіяльності посадових осіб, дотримання процедури розгляду справи, виконання рішення тощо, дослідження яких як окремо, так і у взаємозв'язку є актуальними питаннями подальших наукових розвідок.

Ключові слова: засада кримінального провадження, доступ до правосуддя, доступ до суду, право на справедливий судовий розгляд, правосуддя.

Постановка проблеми. Питання функціонування судової влади в Україні завжди були та залишаються у полі зору політиків, науковців, практиків. Серед іншого чи не найвагомішим аспектом організації судоустрою та здійснення судочинства є забезпечення права людини на звернення до суду з дотриманням усіх гарантій та прав, що загалом забезпечувало би право на справедливий судовий розгляд.

Ефективність звернення до суду залежить від наявності умов, які б гарантували відсутність фактичних та юридичних перешкод у разі звернення особи до суду, реалізуючи право на судовий захист прав і свобод людини. Наявність таких перешкод зводитиме нанівець як принцип верховенства права, так і власне самі права і свободи

людини. Серед найважливіших таких умов-гарантій визначаємо дієвість принципу доступу до правосуддя.

У кримінальному провадженні законодавець у статті 7 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) визначив доступ до правосуддя на рівні з іншими однією із загальних засад кримінального провадження, якій повинна відповідати його зміст та форма. Питання ж сутності доступу до правосуддя як принципу кримінального провадження, його елементів, специфіки організаційної та процесуальної забезпеченості залишаються комплексно не дослідженими, що зумовлює актуальність дослідження сучасного стану доступу до правосуддя в кримінальному провадженні. Буде доречним підкреслити, що порушена у статті

проблематика набуває важливого значення, особливо на сучасному етапі проведення судово-правової реформи через призму оптимізації права на судовий захист у кримінальному процесі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій із цієї теми. Окремі конституційні та теоретико-правові питання доступу до правосуддя в адміністративному, господарському, кримінальному та цивільному провадженні досліджували такі вчені, як Л. Володіна, В. Бойко, І. Гловюк, Л. Головка, Ю. Грошевий, Н. Деркач, О. Дроздов, О. Коровайко, В. Маляренко, О. Михайленко, Л. Мірза, О. Овчаренко, Ю. Оліячук, В. Півненко, П. Пилипчук, М. Погорецький, Б. Романюк, Н. Сакара, Р. Степанюк, Д. Чекулаєв, В. Шибіко, О. Шило та ін. У правовій літературі підвищену увагу було приділено проблемам доступу до правосуддя в цивільному судочинстві. Заразом слід зазначити, що у правовій науці відсутня єдність щодо розуміння категорії «доступ до правосуддя». Також багато науковців досліджували доступ до правосуддя в контексті забезпечення права особи на справедливий судовий розгляд згідно з усталеною практикою Європейського суду з прав людини.

Мета і завдання дослідження. Завданням дослідження є виокремлення та аналіз наявних поглядів щодо визначення принципу доступу до правосуддя у кримінальному провадженні, його сутності та змісту; на основі аналізу законодавства України та практики Європейського суду з прав людини встановити, яким чином у КПК України термінологічно має бути закріплено названий принцип та викладено його зміст.

Виклад основного матеріалу. Стаття 8 Конституції України, норми якої є нормами прямої дії, визначає, що звернення до суду для захисту конституційних прав і свобод людини і громадянина безпосередньо на підставі Конституції України гарантується. Названа норма є невід'ємним елементом основоположного загальноправового принципу верховенства права, який передбачає панування права та прав людини в державі на протигагу сваволі та індивідуальним рішенням посадових осіб органів державної влади.

Згідно зі статтею 55 Основного Закону права і свободи людини і громадянина захищаються судом. Кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб. Правосуддя в Україні здійснюють виключно суди.

Аналізуючи наукові підходи щодо визначення та тлумачення сутності доступу до правосуддя, варто відзначити таке. Вчені досить ґрунтовно розглянули питання доступу до правосуддя з позиції організації судової системи, судоустрою та юрисдикційної діяльності суду в демократичному суспільстві. Зокрема, у дисертаційному дослідженні О. Овчаренко розкрила поняття доступності правосуддя як інституційного принципу, а також стану організації та діяльності судової влади в цілому, визначила сутність цього принципу, що полягає у відсутності фактичних і юридичних перешкод для звернення зацікавлених осіб до суду за захистом своїх прав [1, с. 179]. Досліджуючи проблему доступності правосуддя в цивільних справах, Н. Сакара визначила доступність правосуддя як певний стандарт, який відбиває вимоги справедливого й ефективного судового захисту та конкретизується в необмеженій судовій юрисдикції, належних судових процедурах, розумних строках, і безперешкодного звернення усякої зацікавленої особи до суду [2, с. 251].

Науковці висловили пропозицію щодо визначення доступу до правосуддя як гарантованої державою можливості особи звернення до суду за захистом своїх прав. Так, Л. Мірза вважає, що поняття «доступ до правосуддя» включає в себе гарантовану державою можливість будь-якої зацікавленої особи у найбільш короткий строк звернутися до процедури судового захисту своїх прав та інтересів і відстоювати їх у встановленому законом порядку [3, с. 8]. І. Марочкін визначає доступність правосуддя як нормативно закріплену та реально забезпечену можливість безперешкодного звернення до суду за захистом своїх прав [4, с. 32]. С. Давиденко зазначає, що «право доступу до правосуддя – це нормативно закріплена і забезпечена державою реальна можливість кожної зацікавленої особи безперешкодного звернення безпосередньо до компетентних державних органів (дільництва, слідства, прокуратури) та суду за відновленням своїх порушених злочином прав, свобод і законних інтересів, без якого особа не може реалізувати право на судовий захист» [5, с. 8].

У кримінальному провадженні поняття доступу до правосуддя не залишилось поза увагою науковців. Слід відзначити спроби науковців визначити місце вказаного принципу серед засад кримінального провадження. Так, В. Шибіко спробував обґрунтувати доступ до правосуддя як самостійний принцип кримінального процесу України, що має своєю змістовою основою більш загальне право людини і громадянина

на судовий захист і впливає із положень Конституції України. Вчений стверджує, що «забезпечення права на доступ до правосуддя відповідає критеріям, за якими визначається принцип кримінального процесу» [6, с. 167] та «досить вдало вписується в систему принципів кримінального процесу» [6, с. 169], та визначає його як «певний процесуальний режим (у вигляді визначених у кримінально-процесуальному законі певних вимог, заборон і дозволів) як систему відповідних процесуальних засобів, який дає можливість учасникам процесу знати про свої права на активну участь у справі, використовувати ці права для справедливого її вирішення» [6, с. 167]. Н. Деркач досліджувала правовий зміст та механізм реалізації доступу до правосуддя та обов'язковості судових рішень як засад кримінального провадження на основі їх закріплення в нормах КПК України [7]. І. Мокрицька здійснила науково-теоретичне дослідження проблем доступності правосуддя у кримінальному процесі через призму права особи на судовий захист та реалізацію у ньому основоположних принципів розвитку суспільства та держави, які мають чітко виражений конституційно-правовий характер (наприклад, принцип верховенства права, законності, рівності перед законом тощо) [8, с. 6].

У вітчизняній літературі можна простежити відсутність серед науковців єдності у використанні та розмежуванні термінології: доступ до правосуддя, доступ до суду, доступність правосуддя, доступність суду та ін. Одні вчені використовують їх як синоніми, інші – розмежовують, а треті на означення доступу до правосуддя вживають як синоніми також інші терміни: право на судовий захист, право на справедливий суд, право вільного доступу до правосуддя та ін.

Насамперед така ситуація пов'язана з непослідовністю законодавця щодо застосування термінології. Адже в Конституції України прямо не передбачено право на доступ до суду чи правосуддя. Однак, як слушно зауважує А. Лужанський, попри те, що право на доступ до суду не закріплено на рівні Конституції України в буквальному розумінні, про нього все ж таки можна і потрібно говорити як про право, гарантоване Основним Законом України, принаймні у контексті складового елемента права на судовий захист [9, с. 46]. Так, у статтях 8, 55, 64, 124 Конституції України містяться вимоги, які гарантують громадянам доступ до правосуддя і судовий захист.

На думку О. Михайленка, терміни «доступ до правосуддя» та «доступність правосуддя» доцільно відрізнити. Доступ необ-

хідно пов'язувати з відповідним дозволом тих, від кого залежить надання можливості звернутися до правосуддя для захисту своїх прав, свобод і законних інтересів. Доступність правосуддя можна тлумачити як одну із його засад, іншими словами, це можливість усіх бажаючих вільно і без перешкод, на рівних умовах використати цей інститут для забезпечення своїх прав і законних інтересів [10, с. 40]. І. Жаровська наголошує, що доступ до правосуддя як складова частина доступності права охоплює досить широкий спектр заходів та засобів, які забезпечують можливість особі або іншому суб'єкту безперешкодно звернутись до органів правосуддя та отримати захист свого права [11, с. 11].

У ст. 21 КПК України законодавець визначив одночасно два принципи – доступу до правосуддя та обов'язковості судових рішень, розтлумачивши їх зміст, виходячи з концепції права на справедливий суд, що визнається міжнародними зобов'язаннями держави та Законом України «Про судострій та статус суддів». Отже, у КПК України засадою кримінального провадження термінологічно визначено саме доступ до правосуддя, а не доступ до суду чи доступності до правосуддя чи суду.

Слід зазначити, що зазначена проблема пов'язана із розширеним розумінням терміна «правосуддя» у кримінальному провадженні як законодавцем, так і окремими науковцями. Наприклад, Л. Мірза обґрунтовує, що правосуддя не обмежується лише діяльністю судді (суду), пов'язаною виключно із розглядом конкретних справ у судових засіданнях, а включає в себе також здійснення судового контролю на стадії попереднього розслідування та інших стадіях процесу у випадках обмеження, порушення прав громадян (наступний контроль) [3, с. 8]. Подібної точки зору дотримуються й інші дослідники. Так, Т. Бородінова зазначає, що можна взяти за основу положення про те, що правосуддя як форма діяльності суду може здійснюватися не лише на судових, але і на досудових стадіях кримінального процесу, безумовно, набуваючи при цьому певних особливостей реалізації [12, с. 7].

Заслугує на підтримку позиція І. Гловюк, обґрунтована у монографічному комплексному дослідженні функцій кримінального процесу, яка розглядає функцію судового контролю як самостійну кримінально-процесуальну функцію, що «здійснюється слідчим суддею (у досудовому провадженні) та судом (у підготовчому судовому провадженні, судовому розгляді, на судово-контрольних стадіях кримінального провадження)» [13, с. 120].

Так, І. Гловюк провела порівняльний аналіз категорій «доступ до суду», «доступ до правосуддя» та «доступ до судового контролю» в кримінальному провадженні. Авторка визначила, що доступ до суду – це наявність можливості розгляду та вирішення по суті кримінально-правового та кримінально-процесуального спору судом як на досудових (доступ до судового контролю), так і судових (доступ до правосуддя) стадіях, тому доступ до правосуддя слід розуміти як забезпечення можливості розгляду кримінальної справи по суті у судових стадіях кримінального процесу. Таким чином, вчена дійшла висновку, що право на доступ до правосуддя є елементом права на доступ до суду та права на справедливий судовий розгляд [14, с. 5].

Загалом доступ до суду науковці правильно трактують як ширше поняття, яке охоплює категорію доступу до правосуддя, так само доступності суду чи доступності правосуддя [6,14, 15]. Окрім цього, науковці пропонують конструкцію «доступ до правосуддя» в КПК України замінити на «доступ до суду», що є «базовою конструкцією, яка відображає необхідність судового захисту прав особи у кримінальному процесі» [14, с. 3]. Водночас Р. Степанюк запропонував уточнити нормативний зміст засади доступу до суду в аспекті забезпечення кожному вільної можливості безперешкодно звернутись до суду з метою захисту своїх порушених прав. Адже вчений вважає, що зміст доступу до суду як засади кримінального провадження має визначатись лише в процесуальному сенсі, а саме як право на звернення до суду, тоді як інші елементи забезпечення справедливого судового розгляду знаходять закріплення у змісті інших засад кримінального провадження [15, с. 55].

Позитивно оцінюючи та підтримуючи пропозицію науковців щодо розмежування названих термінів у цілому, не можемо погодитись зі звуженим розумінням сутності принципу доступу до суду та його змісту, а також вважаємо, що доступ до правосуддя та обов'язковості судових рішень є двома окремими засадами кримінального провадження, які хоч і нерозривно пов'язані між собою, однак повинні розмежовуватись.

З огляду на зазначене, на нашу думку, доступ до правосуддя слід розглядати як окрему повноцінну засаду кримінального провадження. Слід також погодитись з думкою О. Шило про те, що доступ до правосуддя включає кілька аспектів, до яких слід віднести організаційний, процесуальний та моральний (етичний). Вчена зазначає, що якщо її організаційний аспект став предметом досить ґрунтовного наукового аналізу,

про що свідчать чисельні публікації з цього питання, то процесуальні проблеми забезпечення доступності правосуддя сфери кримінального судочинства потребують подальшого дослідження [16, с. 180].

Згідно зі статтею 2 Закону України «Про судоустрій і статус суддів», суд, здійснюючи правосуддя на засадах верховенства права, забезпечує кожному право на справедливий суд та повагу до інших прав і свобод, гарантованих Конституцією і законами України, а також міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України. Стаття 7 цього Закону «Право на справедливий суд» визначає, що «кожному гарантується захист його прав, свобод та інтересів у розумні строки незалежним, безстороннім і справедливим судом, утвореним відповідно до закону». Частиною 3 статті 7 передбачено, що доступність правосуддя для кожної особи забезпечується відповідно до Конституції України та в порядку, встановленому законами України.

Отже, доступність правосуддя Законом визначено елементом права на справедливий судовий розгляд та принципу верховенства права, що відповідає міжнародним актам з прав людини та підтверджує позицію науковців щодо співвідношення названих понять як цілого та частини.

Відповідно до п. 1 ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція) кожен, коли вирішувється питання щодо його цивільних прав та обов'язків або встановлюється обґрунтованість будь-якого кримінального обвинувачення, висунутого проти нього, має право на справедливий на відкритий розгляд упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, встановленим законом.

Конвенція, так само як і Конституція України, прямо не передбачає право на доступ до суду у статті 6. Оцінка певної судової системи і судового провадження як «доступного» сформульована у прецедентній практиці Європейського Суду з прав людини (далі – ЄСПЛ) та відповідних критеріїв, які Суд застосовує, керуючись Конвенцією. Тому небезпідставним є твердження, що саме ЄСПЛ вводить в обіг термін «доступ до суду», зміст якого в загальних рисах був розкритий у класичній справі «Голдер (Golder) проти Сполученого Королівства» [17].

ЄСПЛ у вказаному рішенні (пункт 25) поставив перед собою завдання прийняти рішення щодо питання дії доступу до правосуддя як гарантії ст. 6 п. 1 Конвенції. Відповідаючи на нього, у пункті 35 рішення ЄСПЛ у справі «Голдер (Golder) проти Об'єднаного

Королівства» ЄСПЛ зробив такі висновки: «На думку Суду, було б немисливо, щоб стаття 6 п. 1 містила докладний опис наданих сторонам процесуальних гарантій у цивільних справах і не захищала б у першу чергу того, що надає можливість практично користуватися такими гарантіями, – доступу до суду. Характеристика справедливості, публічності та оперативності судового провадження були б марними, за відсутності судового провадження». Далі ЄСПЛ зазначає, що «Усе вищезгадане призводить до висновку, що право доступу до правосуддя є одним з невід'ємних складників права, гарантованого статтею 6 п. 1. Це не розширювальне тлумачення, що накладає додаткові зобов'язання на Договірні держави: цей висновок заснований на термінології першого речення п. 1 статті 6, прочитаного у контексті цієї статті, з урахуванням предмету та мети нормативного договору, яким є Конвенція, а також загальних принципів права. Таким чином, Суд дійшов висновку, що, навіть і не використовуючи «додаткові засоби тлумачення», передбачені ст. 32 Віденської конвенції, стаття 6 п. 1 забезпечує кожній людині право на розгляд у суді будь-якого спору, що стосується його цивільних прав та обов'язків. Вона визнає «право на суд», де право доступу, що розуміється як право ініціювати провадження у цивільній справі, становить лише один із аспектів. До цього слід додати гарантії статті 6 п. 1, що стосуються організації й складу суду і до руху процесу. Усе це у цілому являє собою право на справедливий розгляд» [18].

У рішенні по справі «Белле проти Франції» ЄСПЛ зазначив, що «стаття 6 п. 1 Конвенції містить гарантії справедливого судочинства, одним з аспектів яких є доступ до суду. Рівень доступу, наданий національним законодавством, має бути достатнім для забезпечення права особи на суд з огляду на принцип верховенства права в демократичному суспільстві. Для того, щоб доступ був ефективним, особа повинна мати чітку практичну можливість оскаржити дії, які становлять втручання у її права» [19, с. 14].

Розвиваючи концепцію доступу до суду, ЄСПЛ у рішенні у справі «Ейрі проти Ірландії» зазначає, що «права, які гарантує Конвенція, повинні бути не теоретичними чи нереальними, а такими, що мають реальну силу й можуть бути здійснені на практиці, особливо це стосується права доступу до суду з огляду на визначне місце, яке в демократичному суспільстві належить праву на справедливий судовий розгляд» (пункт 24 рішення). Також ЄСПЛ підкреслює, що забезпечення права ефективного доступу до правосуддя

є виконанням обов'язку державою за Конвенцією, що у деяких випадках може вимагати певних конструктивних заходів з боку держави; за таких обставин держава не може просто залишатися пасивною, і «немає жодних підстав для встановлення різниці між діяльністю і бездіяльністю». Зобов'язання забезпечувати реальне право на судовий розгляд належить до цієї категорії обов'язку» (пункт 25 рішення) [20].

Отже, саме з таких позицій ЄСПЛ мало місце зародження концепції доступу до суду в Конвенційному механізмі захисту прав людини та основоположних свобод, яка розвинулася в інших прецедентних рішеннях ЄСПЛ, міжнародних документах та знайшла відображення в національному законодавстві держав-учасниць Конвенції.

Враховуючи наведені положення, можна зробити висновок, що забезпечення доступу до суду державою як складової частини права на справедливий судовий розгляд ЄСПЛ відносить до позитивних зобов'язань держави-учасниці Конвенції, що передбачає виконання комплексу заходів, пов'язаних із реалізацією цього права особою та усуненням фактичних чи юридичних перешкод у доступі до суду.

Висновки

Доступ до правосуддя та обов'язковості судових рішень є двома окремими засадами кримінального провадження, які повинні розмежовуватись. Вважаємо, що у статті 21 КПК України доцільніше категорію «доступ до правосуддя» замінити терміном «доступ до суду», який повніше охоплює основні ідеї вказаної засади. Зміст цього принципу слід тлумачити ширше, ніж власне можливість звернення до суду, виходячи з комплексу організаційних та функціональних елементів. Адже, з огляду на особливості прецедентної практики ЄСПЛ та автономного тлумачення ним термінів та понять, видається, що доступ до суду включає не лише право людини на безперешкодне звернення до суду за захистом своїх прав. Категорія доступу до суду включає низку організаційних (судоустрійних) елементів, таких як побудова доступної системи судів з урахуванням територіального розташування в державі, добір кваліфікованих осіб на посаду судді, організаційне забезпечення функціонування судів тощо, а також функціональних, наприклад: порядок порушення справи у суді, дотримання строків провадження, можливість оскарження дій чи бездіяльності посадових осіб, дотримання процедури розгляду справи, виконання рішення тощо. Існування фактичних чи юридичних

перешкод у зв'язку з незабезпеченням державою будь-якого елемента доступу до суду унеможливить власне доступ до правосуддя особи, а отже, буде порушенням права на справедливий судовий розгляд у розумінні Конвенції.

Список використаних джерел:

1. Овчаренко О. М. Доступність правосуддя та гарантії його реалізації : монографія. Харків: Право, 2008. 304 с.
2. Сакара Н. Ю. Проблема доступності правосуддя у цивільних справах : монографія. Харків: Право, 2010. 256 с.
3. Мирза Л. С. Доступ к правосудию: уголовно-процессуальные аспекты : автореф. дисс. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Москва, 2004. 24 с. URL: <https://www.disscat.com/content/dostup-k-pravosudiyu-ugolovno-protsessualnye-aspekty/read> (дата звернення: 20.07.2020).
4. Марочкін І.Є. Доступність правосуддя та гарантії його реалізації. *Судова реформа в Україні: проблеми і перспективи*. Київ: Харків: Юрінком Інтер, 2002. С. 31–34.
5. Давиденко С.В. Потерпілий як суб'єкт кримінально-процесуального доказування : автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Харків, 2007. 20 с.
6. Шибіко В. П. Забезпечення права особи на доступ до правосуддя у системі принципів кримінального процесу України. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія «Юридичні науки»*. 2009. Вип. 81. С. 166–169.
7. Деркач Н. Доступ до правосуддя та обов'язковість судових рішень. *Слово Національної школи суддів України*. 2013. № 3 (4). С. 52-57.
8. Мокрицька І. Я. Доступність правосуддя як шлях до забезпечення права на судовий захист у кримінальному процесі: науково-теоретичний аспект. *Часопис Національного університету «Острозька академія»*. Серія «Право». 2015. № 1 (11). URL: <http://lj.oa.edu.ua/articles/2015/n1/15miynta.pdf>. (дата звернення: 20.07.2020).
9. Лужанський А. В. Конституційна природа права на доступ до правосуддя в Україні. *Вісник Верховного Суду України*. 2010. № 10 (122). С. 45-48.
10. Михайленко О. Про систему елементів доступності громадян до правосуддя. *Вісник Академії прокуратури України*. 2007. № 3. С. 39–43.
11. Жаровська І.М. Доступність права: теоретико-правові проблеми : автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Харків, 2006. 20 с.
12. Бородинова Т. Г., Бабенко І. А., Губко І. В. Актуальные проблемы обеспечения доступа к правосудию в уголовном судопроизводстве : научно-практическое пособие. Краснодар: Издательский дом «ХОРС», 2018. 122 с.
13. Гловюк І.В. Кримінально-процесуальні функції: теорія, методологія та практика реалізації на основі положень Кримінального процесуального кодексу України 2012 р. : монографія. Одеса: Юрид. літ., 2015. 712 с.
14. Гловюк І. В. Доступ до суду у кримінальному процесі: проблеми теорії. *Часопис Академії адвокатури України*. 2011. Т. 4. № 2 (11). С. 1-7. URL: <http://epub.aau.edu.ua/index.php/chasopys/article/view/466/486>.
15. Степанюк Р. Л., Степанюк Д. Р. Нормативно-правовий зміст доступу до суду та обов'язковості судових рішень як засади кримінального провадження. *Журнал східноєвропейського права*. 2018. № 51. С. 51-58
16. Шило О. Г. Доступність правосуддя: деякі кримінально-процесуальні питання. *Питання боротьби зі злочинністю*: зб. наук. пр. Харків, 2005. Вип. 10. С. 179–185.
17. Бородинова Т.Г. Право громадян на свободний доступ к правосудию: понятие, содержание, субъекты. *Общество: политика, экономика, право*. 2017. № 11. URL: <https://doi.org/10.24158/per.2017> (дата звернення: 20.07.2020).
18. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Голдер (Golder) проти Об'єднаного Королівства» від 21.02.1975. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/980_086 (дата звернення: 20.07.2020).
19. Практичний посібник зі статті 6. Право на справедливий суд. Рада Європи. Європейський суд з прав людини. 2013. URL: https://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_6_UKR.pdf (дата звернення: 20.07.2020).
20. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Ейрі проти Ірландії» від 09.10.1979. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_332#Text (дата звернення: 20.07.2020).

Olha Balatska. Access to justice as a general framework of criminal proceeding

Article devoted to investigation of the essence of access to justice as a general principle of criminal proceedings. Based on the analysis of the legislation of Ukraine and the case law of the European Court of Human Rights, it is established that the term "access to justice" in the Criminal Procedural Code of Ukraine should be reworded as the principle of access to court, that follows from the concept of justice, which is an integral part of the right to a fair trial. After all, access to court is an integral part of the right to a fair trial and the rule of law and more fully covers the basic ideas of this principle. It is concluded that access to court and the binding nature of court decisions are two separate principles of criminal proceedings, which should be differentiated, despite their enshrinement in one article of the CPC of Ukraine.

It is concluded that access to justice and the binding nature of court decisions are two separate principles of criminal proceedings, which must be distinguished. The content of this principle should be interpreted more broadly than the actual possibility of going to court, based on a set of organizational and functional elements. It is proposed the principle's of access to court content to be interpreted more broadly than the actual

possibility of going to court, based on a set of organizational and functional elements. This position is justified by the case law of the European Court of Human Rights, which provides an autonomous interpretation of terms and concepts, including the category of access to court, which includes not only the human right to go to court to protect their rights. The European Court of Human Rights refers ensuring of access to justice by the state as part of the right to a fair trial, to the positive obligations of a state party to the Convention, which provides for a set of measures related to the exercise of this right by a person and removal of factual or legal obstacles. Thus, access to court includes a number of organizational (judicial) elements, such as building an accessible system of courts taking into account the territorial location in the state, selection of qualified persons for the position of judge, organizational support of courts, etc., as well as functional cases in court, compliance with deadlines, the possibility of appealing against actions or omissions of officials, compliance with the procedure of consideration of the case, execution of decisions, etc., the study of which both separately and in conjunction are relevant issues of further research.

Key words: principle of criminal proceedings, access to justice, access to court, the right for a fair trial, justice.

